

PER LA DEFENSA DELS DRETS DELS INFANTS

MANUAL PER EDUCADORES I EDUCADORES

Co-funded by
the European Union

PER LA DEFENSA DELS DRETS DELS INFANTS

MANUAL PER EDUCADORES I EDUCADORES

Maig, 2022

REDACCIÓ: Christine Sudbrock

EDICIÓ: Ruba Hilal i Marta Marzà Florensa

CONTRIBUCIÓ: Superherois de Kids Got Rights, Viviana Bartolucci, Txema Escorsa, Nella Heiskanen, Ruba Hilal, Lauren Karstadt, Julia Lennon, Marta Marzà, Sebastian Nielsen, Bettina Rehner, Christina Schauer, Pia Zevnik i l'equip del GREM de la Universitat de Barcelona (Laia Ferrús, Elena Noguera, Ana Novella i Maria Rosa Buxarrais).

DISSENY GRÀFIC, IL·LUSTRACIONS I MAQUETACIÓ:

Álvaro Ferreira i Fabi Montiel Kleiner

Aquesta guia té llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0 Unported License. Podeu copiar, distribuir, mostrar i utilitzar la guia sempre i quan esmenteu la font, no l'utilitzeu amb finalitats comercials i si modifiqueu, transformeu o amplieu aquest document, només podeu distribuir el treball resultant sota una llicència idèntica a aquesta.

www.ifm-sei.org

International Falcon Movement-Socialist Educational International

Rue Joseph II, 120 / 1000 Brussels

Aquest manual està subvencionat pel Programa European Union's Rights, Equality and Citizenship (2014-2020). El contingut d'aquest manual representa només el punt de vista de l'autor i sota la seva única responsabilitat. La Comissió Europea no es fa càrrec de cap responsabilitat derivada de l'ús que es pugui fer de la informació que conté.

INTRODUCCIÓ 4-5

- ✦ Kids got Rights! _____ 4
- ✦ Qui som _____ 4
- ✦ Què hi ha en aquest manual? _____ 5

PARTICIPACIÓ 6-13

- ✦ Què són els drets de la infància? _____ 6
- ✦ Què és la participació infantil? _____ 9
- ✦ Condicions per la participació _____ 11
- ✦ Denunciant la vulneració dels drets dels infants _____ 13

ADVOCACY 15-17

- ✦ Advocacy: què és? _____ 15
- ✦ Elaborar un projecte d'incidència _____ 16

VISIÓ 18-22

- ✦ Activitat: Arbre del problema _____ 19
- ✦ Activitat: Notícies dels Drets dels infants _____ 20
- ✦ Activitat: Màquina del temps _____ 20

PLANIFICAR 23-27

- ✦ Activitat: Arbre de solucions _____ 23
- ✦ Activitat: Mapa mental _____ 25

ACTUAR 28-31

- ✦ Activitat: Pluja d'idees _____ 28
- ✦ Activitat: Mà, cor, cap _____ 29
- ✦ Activitat: Elaborem el nostre missatge _____ 29

DECIDIR 31-34

- ✦ Decidiu la vostra estratègia _____ 31
- ✦ Activitat: Decidim les accions d'incidència _____ 32
- ✦ Activitat: Anàlisi de riscos _____ 33

EL VOSTRE PLA FINAL D'INCIDÈNCIA 34**AVALUAR** 35-36

- ✦ Activitat: Baròmetre d'objectius _____ 35
- ✦ Activitat: Speed dating _____ 36

DOCUMENTS DE REFERÈNCIA 37

INTRODUCCIÓ

◆ Kids Got Rights! ◆

Kids Got Rights! és un projecte d'una durada de dos anys en el qual infants d'entre 8 i 13 anys de Finlàndia, Itàlia, Catalunya, Àustria, Eslovènia, el Regne Unit i Dinamarca han participat en trobades internacionals i activitats a escala nacional per aprendre i ensenyar sobre els seus propis drets: els drets de la infància! El projecte el va implementar el Moviment Internacional dels Falcons – Educació Internacional Socialista (IFM-SEI, segons les seves sigles en anglès) juntament amb les seves organitzacions membres Nuoret Kotkat, Arciragazzi, Esplais Catalans, Österreichische Kindefreunde, Slovenian Falcons, Woodcraft Folk and DUI-LEG og VIRKE gràcies a una subvenció del programa de Ciutadania, Igualtat, Drets i Valors de la Unió Europea 2021-22.

Anomenem “Superherois” les nenes i nens que han format part d'aquest projecte, ja que han estat aprenent un munt sobre els seus propis drets al llarg del projecte, han recopilat informació gràcies a d'altres infants i han educat a d'altres infants i adults sobre els drets de la infància: esdevenint així herois dels seus propis drets!

Amb el projecte Kids Got Rights!, volíem que els infants siguin capaços d'alçar la veu i tenir poder propi per decidir. Els infants haurien de tenir el dret de ser escoltats, d'organitzar-se i formar part de grups, d'accedir a la informació i que se'ls prengui seriosament quan s'han de prendre decisions que afecten el seu dia a dia. I quan els seus drets no són respectats, haurien de tenir el poder de queixar-se i de guanyar-se el respecte que, per dret, mereixen.

◆ Qui som ◆

El Moviment Internacional dels Falcons – Educació Internacional Socialista (IFM-SEI, per les seves sigles en anglès) és un moviment educatiu internacional que treballa per dotar de poder els infants perquè adoptin un rol actiu a la societat i lluitin pels

seus drets. L'IFM-SEI és una organització paraigua per moviments infantils i juvenils d'arreu del món que educa d'acord amb els valors d'igualtat, democràcia, pau, cooperació i amistat. A través de les organitzacions membre i les activitats internacionals, vetllem per assegurar que infants i joves siguin coneixedors dels seus propis drets i tinguin poder per fer que aquests es compleixin. Per aconseguir aquest objectiu organitzem activitats diverses com seminaris, cursos de formació, campaments internacionals i conferències.

La participació infantil és un dels principis bàsics de l'IFM-SEI. Creiem fermament que els infants tenen la capacitat de prendre decisions i tenir una opinió clara a escala global, així com sobre qüestions que els afecten directament a escala local. Simplement, necessiten un apoderament genuí perquè les seves veus siguin escoltades en societat. Promovem la participació dels infants i joves dins les nostres organitzacions membre i el moviment internacional, involucrant-los en la planificació i avaluació de projectes, acompanyant-los i donant suport perquè organitzin les seves pròpies activitats i apoderant-los per agafar rols de lideratge a l'organització. A la vegada, els nostres grups d'infants participen de les comunitats on viuen per donar forma a les decisions que els afecten a una escala més àmplia. Organitzen i formen part de manifestacions, analitzen el grau d'adequació i amabilitat cap a la infància de les seves ciutats, actuen contra la pobresa infantil, alcen la veu contra el racisme i molt més.

En les nostres activitats, els grups d'infants aprenen sobre els seus drets i com assegurar que aquests es respecten. Formar part d'un grup els ajuda a tenir més confiança a l'hora de dir la seva en públic i ofereix un espai segur des d'on començar a fer-se responsables tant individualment com dels altres.

◆ Què hi ha en aquest manual? ◆

Amb el projecte Kids Got Rights!, hem creat dues publicacions perquè els resultats del projecte siguin vius: **UNA GUIA** amb recursos d'educació no-formal que els infants poden fer servir per educar a d'altres sobre els drets de la infància (com van fer els superherois del projecte) així com aquest manual per educadores i educadors. Aquest recurs té per objectiu ajudar-vos a acompanyar els infants que reclamen que

els seus drets siguin respectats.

En aquest manual introduïrem breument els drets de la infància i més específicament el dret a la participació. Explicarem per què la participació infantil és important i quins dels seus principis són més importants per l'IFM-SEI.

Seguidament, ens centrarem en com els infants poden defensar dels seus drets i com podeu donar-los suport per fer-ho. Us guiarem pas a pas per desenvolupar una visió, planificació, acció i avaluació, donant consells per seguir aquests passos amb grups d'infants de totes les edats.

Podeu llegir el manual d'inici a final per fer-vos-en una idea, o buscar directament consells i eines per qüestions específiques que tingueu, com preferiu. Si teniu interès en activitats dirigides per infants o els drets de la infància més en general, podeu consultar [LA GUIA PRÀCTICA DEL PROJECTE](#) o [EL MANUAL DE PARTICIPACIÓ INFANTIL](#) de la IFM-SEI (2005).

PARTICIPACIÓ

◆ Que són els drets de la infància? ◆

Els drets de la infància són tots els drets que infants i adolescents necessiten per tal d'assegurar la seva integritat, per garantir que tenen el necessari per sobreviure i desenvolupar-se, i per tenir veu en decisions que afecten les seves vides.

Els infants també tenen tots els drets formulats en altres documents legals, com la Declaració Universal dels Drets Humans. Tanmateix, a causa del seu procés de desenvolupament, els infants tenen unes necessitats específiques que requereixen una atenció especial. [La Convenció sobre els Drets de l'Infant de les Nacions Unides](#) (UNCRC per les seves sigles en anglès) garanteix aquests drets específics per la infància. Com a entitats infantils i juvenils la nostra tasca no és només informar-los

sobre els seus drets, sinó que recordar als adults sobre la seva responsabilitat i poder per garantir que aquests drets siguin respectats.

La Convenció va ser signada el 1989 per tots els estats membre de l'ONU, excepte els Estats Units. Disposa de 54 articles, dels quals 42 són drets per a infants i adolescents de fins a 18 anys. La resta tracten de com els governs i adults han de treballar conjuntament per a garantir que infants i joves puguin accedir als seus drets.

✦ **Les quatre característiques principals dels Drets Humans també s'apliquen als drets de la infància:**

- ✦ **Universals:** s'apliquen a tots i cadascun dels éssers humans, independentment del seu origen, ciutadania i procedència.
- ✦ **Inalienables:** ningú pot prendre els drets humans a algú, pertanyen a cada individu, des del naixement fins a la mort.
- ✦ **Interdependents:** estan interrelacionats, depenen els uns dels altres. Seria capaç una persona famolenta de treure el màxim profit del seu dret a l'educació? O seria possible el dret a tenir una opinió sense el dret a l'educació o l'accés a la informació?
- ✦ **Indivisibles:** els drets humans no són divisibles. Una persona no té només una part d'aquests drets. Són tots igual d'importants.

✦ **Els drets de la infància es poden dividir en tres categories:**

- ✦ **Drets de protecció,** garanteixen la seguretat dels infants i cobreixen qüestions específiques contra l'abús, negligència o l'explotació.
- ✦ **Drets de prestació,** cobreixen necessitats especials dels infants com l'educació o l'atenció sanitària, béns i serveis.
- ✦ **Drets de participació,** reconeixen la capacitat evolutiva de l'infant per prendre decisions i participar en societat, de ser escoltat i implicat en la presa decisions.

✦ Aquests són els drets lligats amb la participació:

Article 17

Els estats membres [...] han de vetllar perquè l'infant tingui accés a informacions procedents de diverses fonts nacionals i internacionals, especialment les que tenen per finalitat promoure el seu benestar social, espiritual i moral, i la seva salut física i mental.

INFORMACIÓ

Article 13

L'infant té el dret a la llibertat d'expressió; aquest dret inclou el dret a cercar, rebre, i difondre informació i idees de tota mena, sense consideració de fronteres, sigui oralment, per escrit, o impreses en forma d'art o per qualsevol altre mitjà triat per l'infant.

INFORMACIÓ/
EXPRESSIÓ I
INTERCANVI
D'OPINIÓ

Article 14

Els estats membres han de respectar el dret de l'infant a la llibertat de pensament, de consciència i de religió.

EXPRESSIÓ I
INTERCANVI
D'OPINIÓ

Article 12

Els estats membres han d'assegurar a l'infant amb capacitat de formar un judici propi el dret a manifestar la seva opinió en tots els afers que l'afectin. Les opinions de l'infant han de ser tingudes en compte segons la seva edat i maduresa.

EXPRESSIÓ I
INTERCANVI
D'OPINIÓ

Article 15

Els estats membres reconeixen els drets de l'infant a la llibertat d'associació.

REUNIÓ

✦ Què és la participació infantil? ✦

Acostumem a parlar de participació infantil "genuïna" i "significativa", perquè no tot el que s'anomena participació infantil realment pren seriosament als infants. Nosaltres - l'IFM-SEI i les organitzacions que han participat del projecte - no considerem participació quan es força als infants a participar; quan se'ls demana que participin de coses que no els interessin; o quan se'ls pregunta la seva opinió i després aquesta no es té en compte. Una Observació General de l'Article 12 de la UNCRC - feta pel Comitè dels Drets de l'Infant de l'ONU - estableix que la participació infantil de bona qualitat ha de complir nou requisits:

1) LA PARTICIPACIÓ ÉS TRANSPARENT I INFORMATIVA

- ✦ Saben els infants per què participen i amb quina finalitat? Tenen tota la informació necessària per prendre decisions?

2) LA PARTICIPACIÓ ÉS VOLUNTÀRIA

- ✦ Se'ls ha preguntat als infants si volen o no participar? Han tingut l'oportunitat de dir que no?

3) LA PARTICIPACIÓ ÉS RESPECTUOSA

- ✦ Els infants són tractats amb respecte per part de les persones adultes involucrades? Les seves opinions compten?

4) LA PARTICIPACIÓ ÉS RELLEVANT

- ✦ La participació d'infants marca la diferència?

5) LA PARTICIPACIÓ ÉS ADEQUADA PER INFANTS

- ✦ Els mètodes emprats són adients per l'edat del grup d'infants? S'utilitza un llenguatge clar i entenedor per a nenes i nens?

6) LA PARTICIPACIÓ ÉS INCLUSIVA

- ✧ Poden participar tots els infants per igual?

7) LA PARTICIPACIÓ VA ACOMPANYADA DE FORMACIÓ PER A ADULTS

- ✧ Els adults implicats saben què estan fent i com donar un cop de mà als infants per participar?

8) LA PARTICIPACIÓ ÉS SEGURA I SENSIBLE ALS RISCOS

- ✧ La participació és, per exemple, confidencial? Se'n fa seguiment per avaluar i prevenir algun impacte negatiu pels infants?

9) LA PARTICIPACIÓ TÉ CONTINUÏTAT

- ✧ S'informarà a les nenes i nens dels resultats i conclusions de la seva participació?

Perquè la participació sigui "significativa" és essencial que tingui en compte les diferències entre infants i que s'hi adapti. En un mateix grup els infants tenen diferents coneixements, interessos, experiències, necessitats, nivells de privilegi i habilitats. Algunes nenes i nens poden dedicar més temps i energia per participar; d'altres poden digerir grans quantitats d'informació i, en canvi, d'altres no. Hi haurà qui pot fer més coses pel seu compte i hi haurà qui necessita més suport.

La "**FLOR DE LA PARTICIPACIÓ**" mostra les diferents formes que pot adoptar la participació infantil segons el grau de responsabilitat. Està basada en **L'ESCALA DE PARTICIPACIÓ DE ROGER HART**. Amb la flor, però, mostrem que la participació no és una escala: no hi ha una única manera que sigui "millor" a l'hora de participar si tenim en compte el context de cada infant.

Al nivell més baix hi ha el simbolisme, la decoració i manipulació: formes de "participació" que no són significatives. Els tres pètals més elevats mostren les formes més significatives de participar:

1. Quan els infants inicien i executen les accions autònomament;
2. Quan els infants inicien les accions i comparteixen els processos de decisió amb adults;
3. Quan els adults inicien les accions i comparteixen els processos de decisió amb infants.

✦ **També podem classificar la participació de la següent manera:**

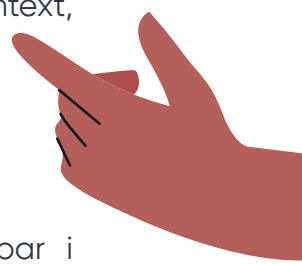
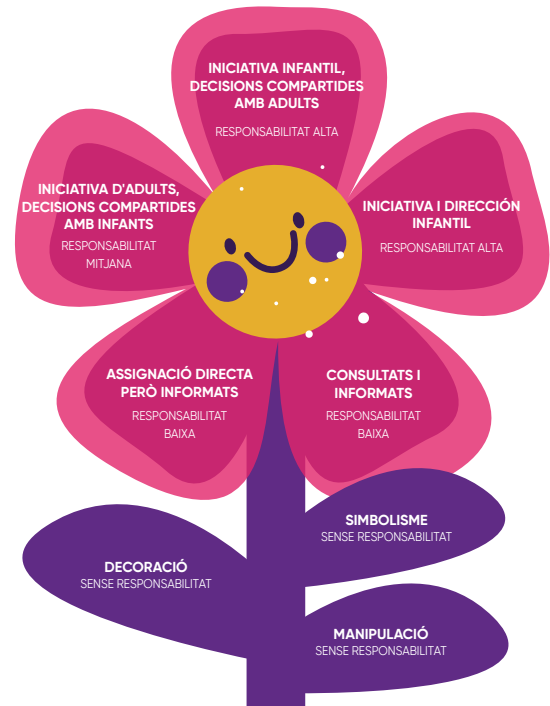
- ✦ **Participació consultiva:** quan són els adults qui tenen el control de la idea i la implementació, però demanen l'opinió d'infants.
- ✦ **Participació dirigida per infants:** quan els adults inicien un projecte, idea o acció però s'involucra als infants en el desenvolupament i implementació de la idea i poden fer-se-la pròpia i anar agafant més responsabilitat amb el temps.
- ✦ **Participació dirigida per adults:** les nenes i nens engeguen, programen i implementen un projecte, idea o acció i els adults només tenen un rol d'acompanyament o de suport.

Totes aquestes formes són vàlides! Caldrà adaptar-les segons el context, l'edat del grup d'infants, els seus interessos i habilitats.

✦ **Condicions per la participació** ✦

- ✦ **Competències:** coneixements, habilitats i actituds per participar i prendre decisions.
- ✦ **Motivació:** ganes d'involucrar-se activament en la vida comunitària.

"LA FLOR DE LA PARTICIPACIÓ"

- ✧ **Oportunitats i possibilitats:** mitjans materials, poder per prendre decisions i disponibilitat de recursos.

Aquestes condicions no només interpel·len al grup d'infants i joves, sinó també els adults que els acompanyen. Quan parlem de participació infantil acostumem a centrar-nos en el grup d'infants, però sovint oblidem que la participació està principalment basada en el vincle educatiu entre adults i infants. És per això que hi ha molts aspectes que cal tenir en compte com a educadores i educadors.

✧ Competències per la participació ✧

A continuació teniu alguns exemples de competències que infants i joves necessiten per poder participar:

- ✧ Escolta activa
- ✧ Autoconfiança
- ✧ Capacitat per debatre
- ✧ Saber expressar el punt de vista propi
- ✧ Treball en equip i cooperació
- ✧ Esperit crític

Les educadores i educadors han de tenir unes competències específiques per tal d'afavorir la participació. Per exemple, han de tenir la capacitat de treballar posant l'infant al centre, de poder facilitar mètodes de participació o de generar relacions de confiança dins el grup.

✧ Motivació per participar ✧

Una competència important és saber com motivar als grups per desenvolupar projectes i processos participatius. Per a molts infants i joves, la participació passiva és l'opció més fàcil; la participació activa requereix de més energia i entusiasme. Quan sentim a dir que joves o infants no tenen la motivació per participar, sovint és perquè probablement els processos participatius no són prou engrescadors o són massa complicats d'entendre. La motivació per participar es dona quan es compleixen els següents elements: connexió, repte i capacitat.

- ✧ **Connexió:** els i les joves han d'identificar-se amb el tema del projecte; han de tenir interès i voluntat per canviar alguna cosa. Al mateix temps, han de sentir un lligam amb la resta de persones del grup i l'equip d'educadores per tal de motivar-se per treballar amb l'equip.
- ✧ **Repte:** la participació al projecte ha de ser interessant i desafiant – si sembla massa fàcil, serà poc probable que el grup sigui creatiu i es senti interpel·lat a participar. Si la seva participació és decisiva i suposa un repte a superar, el grup sentirà satisfacció d'haver-hi pogut participar.
- ✧ **Capacitat:** infants i joves han de tenir les competències i recursos per poder participar. Això requereix temps, espai i el suport necessari.

✧ Oportunitats i possibilitats de participació ✧

Finalment, ens calen oportunitats que ens permetin acompanyar i donar suport a la participació d'infants i joves. Això inclou elements tangibles com recursos – necessitarem diners si hem de desplaçar-nos en trobades o ens caldrà un espai on poder reunir-nos, treballar conjuntament i realitzar activitats regulars. Parlar de possibilitat de participar també inclou, per exemple, tenir el poder per canviar aspectes de la nostra organització; si el grup vol canviar alguna cosa, estem en una posició per impulsar canvis? Quina és la regulació interna de l'entitat? I finalment, les oportunitats també les podem trobar en l'àmbit extern, per exemple, els períodes electorals, l'anunci d'una consulta oficial, l'alliberament d'un espai públic... poden brindar noves possibilitats de participació.

✧ Denunciant la vulneració dels Drets dels Infants ✧

Un exemple concret de participació infantil és quan els infants alcen la veu per queixar-se i denunciar l'incompliment dels seus drets. Els drets de la infància no són un simple llistat de recomanacions "desitjables". La Convenció

sobre els Drets de l'Infant de les Nacions Unides és un document legal ratificat per gairebé tots els Estats membre de l'ONU (excepte els Estats Units). Els infants d'arreu del món tenen dret LEGAL a tot el que estableix la Convenció. Això significa que, quan aquests drets no són respectats, tothom – inclosos els infants – poden demandar els seus governs!

Alguns països – 50 per ser exactes – també han signat un document anomenat "Protocol facultatiu de la Convenció sobre els Drets de l'Infant relatiu a un procediment de Comunicacions". Aquest protocol permet als infants queixar-se directament a les Nacions Unides, en cas que les vulneracions no s'estiguin abordant eficientment als seus països. Tot i això, aquest procediment és molt complicat i fa falta assessoria jurídica per seguir tots els passos; és un instrument legal molt important per defensar els drets dels infants. Si el vostre país no ha ratificat aquest protocol, hauríeu de demanar que ho faci! [AQUÍ](#) pots trobar recursos que et poden ajudar. Pots trobar la llista de països que l'han ratificat [AQUÍ](#).

Independentment si el vostre país ha ratificat aquest protocol o si teniu o voleu tenir els recursos per emprendre accions legals contra el vostre país: els infants han de saber que poden queixar-se i denunciar les vulneracions dels seus drets a qui vulguin! Poden parlar amb el seu consell escolar, amb l'ajuntament, amb les seves famílies, la seva entitat de lleure o qualsevol persona i/o organisme que els pugui donar suport per denunciar als responsables d'aquestes vulneracions.

ADVOCACY

✦ Advocacy: què és? ✦

Fins ara hem parlat dels drets dels infants i de participació infantil. Ara volem aprofundir en un concepte anomenat "advocacy" en anglès, que podem traduir per activisme o incidència política. Però, de què es tracta?

El terme advocacy fa referència a totes les activitats que van encarades a influir persones que tenen poder en la presa de decisions – càrrecs polítics d'ajuntaments, parlaments i governs; juntes directives d'escoles o associacions, etc. L'activisme pels drets dels infants pot incloure accions com: demanar un pressupost més elevat per activitats infantils en les associacions juvenils, reclamar que l'edat legal per poder votar sigui als 16 anys, exigir més suport per a infants refugiats o desplaçats, etc.

✦ La incidència política o activisme inclou: ✦

- ✦ Canviar actituds, comportaments o coneixements
- ✦ Canviar o donar forma a la política i les polítiques públiques
- ✦ Canviar la manera de fer les coses

Podem fer incidència parlant directament amb qui pren decisions o demanant suport públic per una causa. L'activisme o incidència feta per infants, per tant, és una forma específica de participació infantil: aquí els infants no participen per decidir la programació o són consultats per un tema concret d'un projecte, sinó que participen fent accions per aconseguir canvis a la societat.

Els infants tenen un instint excel·lent per detectar injustícies a la societat, i coneixent els seus drets, sabran quan no es respecten els seus drets i els dels altres. A través de la incidència i l'activisme poden intentar actuar contra situacions i polítiques injustes i lluitar perquè els drets dels infants es compleixin sempre i a tot arreu.

✦ Elaborar un projecte d'incidència ✦

Un projecte o campanya d'incidència pot ser molt emocionant per al grup d'infants i joves – alçar-se i lluitar per una causa en la qual creuen i motivar a d'altres per actuar, els empodera i genera una gran satisfacció. El camí per aconseguir això, però, pot ser molt complicat i fins i tot decebedor si es comença amb grans esperances i no s'aconsegueix allò imaginat. És per això que els següents capítols d'aquest manual estan dissenyats per ajudar a acompanyar als infants en aquest camí. L'activisme requereix molta planificació i creativitat, esperem que al llarg dels següents capítols puguem fer aquest procés més senzill per vosaltres i, per tant, pel vostre grup.

Per fer incidència, tot el que hem dit abans sobre participació és vàlid – la intensitat amb què els infants i joves poden participar depèn de les seves necessitats, interessos i capacitats. El grup no ha de sentir el projecte com una càrrega, sinó que ha de ser un projecte que els empodera. Com a educadores i educadors hem de poder alleugerir la càrrega i donar als infants l'oportunitat de donar forma a la campanya com sigui millor pel grup!

✦ EL RECORREGUT D'UNA CAMPANYA D'INCIDÈNCIA ES POT DIVIDIR EN QUATRE GRANS PASSOS:

- 1. Creació de la visió:** què no us agrada o no funciona? Què voleu canviar? Què voleu que passi? En aquest pas, el grup d'infants ha d'informar-se sobre la problemàtica que volen tractar.
- 2. Planificació:** una vegada el grup ha decidit la visió, cal pensar conjuntament quines són les properes passes que s'han de fer per poder-la aconseguir; quins petits canvis podeu aconseguir pel camí? Qui té el poder de canviar aquestes coses? A qui s'han d'adreçar?

3. Acció: l'acció inclou pensar en el missatge; què necessiteu dir per convèncer a la gent? I també pensar en l'estratègia; què heu de fer per convèncer a més persones? Amb el missatge i estratègia ja teniu un pla per la vostra campanya.

4. Avaluació: sempre és important dedicar temps per avaluar i valorar allò que s'està fent, veure què ha funcionat, el que no... i què feu per anar fent millores.

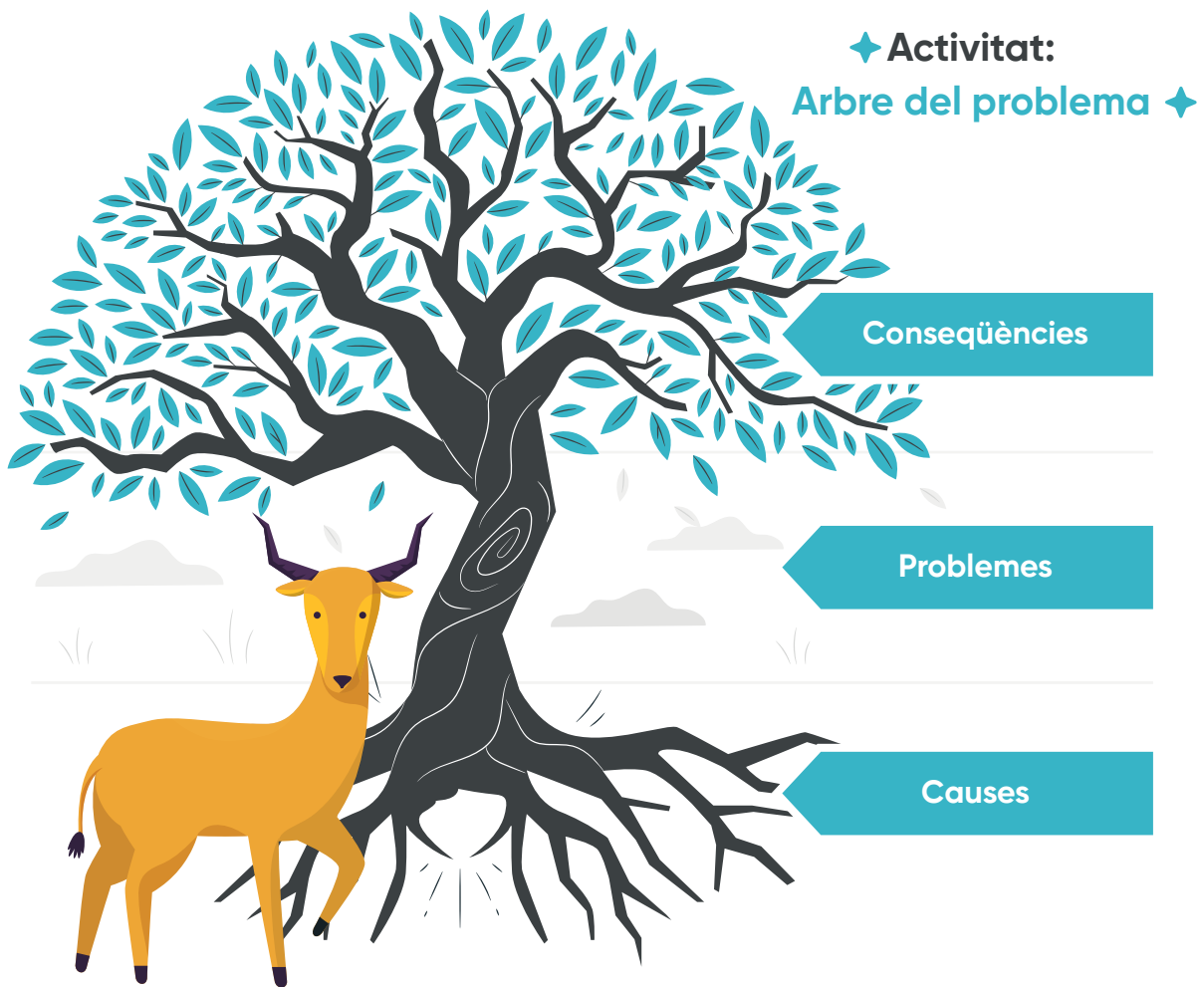
VISIÓ

Quan us decidiu a emprendre una campanya o projecte d'incidència, els infants i joves segurament ja tenen alguna idea prèvia sobre la problemàtica escollida i que volen revertir, però sovint descriure el problema en termes concrets i definir la solució que volen aconseguir és difícil.

Podeu començar per parlar i debatre algunes preguntes bàsiques amb el grup:

- ✦ **Quin és el problema?** (Exemple: L'espai jove només obre 2 dies a la setmana)
- ✦ **Per què és un problema?** (No sabem on passar el temps amb el grup d'amics els altres dies de la setmana)
- ✦ **És aquest el problema real o més aviat és el símptoma d'un altre problema?** (Pot ser un símptoma d'un altre problema: No hi ha prou personal de joventut municipal que pugui obrir més sovint)
- ✦ **Què causa el problema?** Quines són les estructures subjacents de la causa? (No hi ha prou pressupost municipal pel personal de joventut → La joventut no és una prioritat)
- ✦ **Quines són les persones afectades pel problema?** (Infants i joves de 12 a 18 anys)
- ✦ **Quina és la situació ideal per aquestes persones?** (L'espai jove obre cada dia després de classe fins a les 19 h, els divendres fins més tard)

Aquestes preguntes poden semblar simples, però heu d'encoratjar al grup d'infants o joves a fer una anàlisi crítica i a no quedar-se amb la primera resposta que els ve al cap. Sovint tenim el costum de veure les coses d'una sola manera i, per tant, cal fer un esforç per pensar més enllà i aprofundir en els per què de les causes d'un problema.

En petits grups o amb tot el grup, ompliu l'arbre del problema per guanyar claredat sobre la problemàtica que esteu tractant. Podeu copiar aquesta il·lustració, dibuixar un de propi en un mural o que cada infant faci el seu arbre.

Comenceu al **centre de l'arbre**: aquest és el problema o qüestió que heu decidit abordar.

Les arrels de l'arbre són **les causes**. Esbrinar les arrels del problema és una part indispensable d'aquest tipus de processos perquè us ajudarà a entendre, en primer lloc, per què s'ha desenvolupat el problema i després trobar maneres per poder-lo revertir!

Les fulles de l'arbre representen el que passa per culpa del problema. Intenteu pensar en diferents capes de conseqüències, **o els efectes de les**

conseqüències – quan en trobeu una pregunteu-vos ‘i llavors, què passa?’

L'arbre del problema estarà ple d'afirmacions negatives. En el capítol següent, podreu dissenyar un arbre de solucions, on totes aquestes coses negatives es poden convertir en canvis positius.

✦ **Activitat: Notícies dels Drets dels Infants** ✦

Per investigar més sobre els problemes identificats, demaneu al grup que dissenyin el titular principal de la portada d'un diari anomenat "Notícies dels Drets dels Infants" o un altre nom similar. També pot ser el disseny d'una història d'Instagram o un vídeo de TikTok.

✦ **Poden dividir-se en grups petits; cada grup haurà de pensar:**

- ✦ Un titular, text i imatge (o vídeo) descrivint el problema d'avui.
- ✦ Un titular, text curt i imatge (o vídeo) il·lustrant un èxit i com és el futur ideal imaginat d'aquí a un any.

Encoratgeu-los a investigar sobre el problema, afegir estadístiques i altra informació rellevant a la problemàtica en qüestió.

Si teniu temps, també poden dissenyar tota la portada del diari amb altres titulars i articles.

Quan tots els grups hagin acabat, han de presentar les seves notícies i podeu escollir quines portades i titulars reflecteixen millor el que vol aconseguir el grup.

✦ **Activitat: Màquina del temps** ✦

Una vegada el grup ha identificat el problema, podeu crear la vostra màquina del temps per viatjar i visitar el món on la vostra visió s'ha assolit.

Necessitareu 3 espais separats i disposar de temps per preparar aquesta activitat.

1. **Creeu l'espai del problema, la realitat actual. Podeu posar-hi tanta creativitat com vulgueu;** ho podeu fer amb el grup o preparar-ho abans de la sessió (per una major sorpresa i imaginació us aconsellem fer-ho amb antelació). Aquest espai hauria de ser ombrívol, poc acollidor i amb imatges del problema que volen abordar, per exemple diaris, estadístiques, fotos, etc.
2. **Creeu l'espai de les solucions.** Aquest hauria de ser acollidor, lluminós, còmode, pot tenir música alegre, coixins, fruita per picar... A les parets i/o al terra, poseu cartolines grans o paper mural amb retoladors. Els fulls haurien d'estar en ordre i tenir per títol "D'aquí 1 any", "D'aquí 3 anys" i "D'aquí 10 anys".
3. **Proporcioneu diferents materials als infants:** cartolines, cel·lofana, pintura, purpurina, cartró... per construir la màquina del temps. Podeu fer-ne una per tot el grup o fer-ne de diferents en petits grups.
4. **Ara comença el viatge en el temps:** demaneu al grup que entri a l'espai del problema. Feu una petita explicació sobre la problemàtica i deixeu una estona perquè els participants puguin mirar la informació o materials que heu repartit per les parets. Al cap de 5 minuts demaneu als grups que portin la seva màquina del temps. Podeu posar música emocionant i fer un compte enrere. Un cop arribats a 0 correu fins a l'espai de les solucions.
5. **Convideu-los a seure i poseu la música agradable.** Expliqueu que hem anat al futur – cadascú pot decidir si ha viatjat un any, tres anys o deu. Segons el que hagin triat hauran de fer aportacions al paper de cada futur. Poden dibuixar o escriure com veuen la situació que volen canviar en el futur que han triat. Doneu temps perquè surtin les idees, estiguin relaxats i puguin parlar entre si. Poden contribuir també als altres futurs.
6. Al cap de 30 minuts convidau als infants a agafar els pòsters i portar-los a la màquina del temps. Comenceu un compte enrere que us retorni al present.
7. **En cercle observeu les imatges i comenteu:**

- ✧ Els agrada el que han vist al futur?
- ✧ Les imatges són realistes i assumibles? Què serà el més difícil d'aconseguir?
- ✧ Què és el més important del que han dibuixat?

CONSELLS PER EDUCADORES I EDUCADORS:

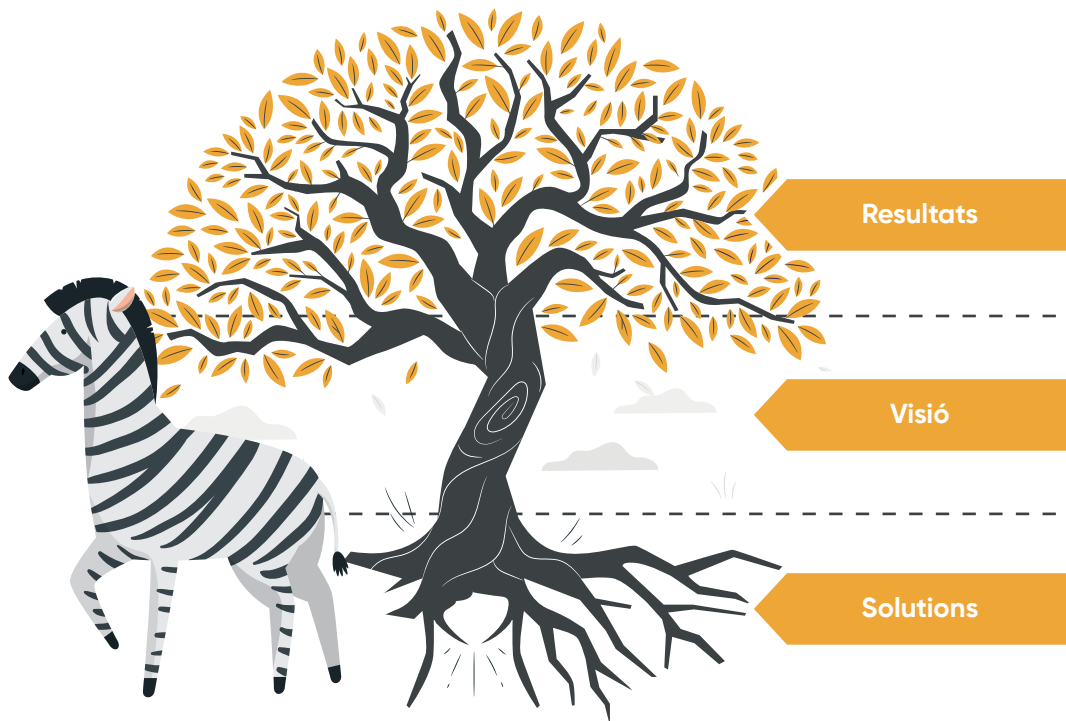
Assegureu-vos que el grup d'infants entén que la seva "visió" pot ser quelcom no assumible fàcilment en un futur proper. És important tenir una visió del món on volen viure, però no els feu creure que un gran canvi es pot aconseguir fàcilment. És per això, que en el pròxim capítol, pensarem en com fer petits passos que ens apropin a la nostra visió.

Penseu en equilibrar bé el temps de planificació i el d'implementació amb el grup! Planificar és molt important per un procés d'incidència significatiu i no heu d'oblidar aquest pas, però de vegades aquests tipus de projectes dediquen massa temps planejant i quan arriba el moment de passar a l'acció, l'interès del grup pot haver-se diluït o les circumstàncies poden haver canviat.

PLANIFICAR

✦ Activitat: Arbre de solucions ✦

En l'anterior capítol heu elaborat un arbre de problemes. Ara podeu continuar amb un de més positiu; l'arbre de solucions.

Comenceu al **centre de l'arbre** i escriviu la vostra **visió**.

Les arrels de l'arbre ara són **les solucions**. Aquestes són les accions necessàries per resoldre el problema i assolir la vostra visió. Doneu una ullada al vostre arbre del problema; podeu transformar les causes en afirmacions positives?

Per exemple, la causa "La joventut no és una prioritat per al pressupost municipal" pot convertir-se en una acció que ho solucioni "Mostrar als regidors perquè el jovent és important per la ciutat" acompanyada de: "El ple municipal prioritza la joventut al pressupost després d'una campanya juvenil".

Les fulles de l'arbre són **els resultats**. Intenteu pensar en els efectes a llarg termini un cop solucionat el problema. En el nostre exemple, pot ser "El jovent se sent empoderat per organitzar activitats pròpies, ja que l'espai jove està obert més dies i més hores".

✦ Definir objectius

Ara que els infants i joves coneixen la problemàtica que volen tractar, tenen la seva "gran visió" i possibles solucions, és important definir quines petites accions cal assolir per fer possible la seva visió. Aquests seran els "objectius". Els objectius estan basats a partir de les solucions que heu posat a les arrels de l'arbre.

Els objectius han de ser SMART (de l'anglès Specific, Measurable, Achievable, Results-based i Time-bound), és a dir:

- ✦ **Específics:** dissenyats amb claredat, qui ha de fer què?
- ✦ **Mesurables:** com avaluem el seu progrés?
- ✦ **Assequibles:** són possibles? Cal ser realistes.
- ✦ **Centrats al resultat:** ens apropem a aconseguir la nostra visió? Com?
- ✦ **Definits en el temps:** quin és el nostre termini?

No té sentit plantejar objectius poc definits sense saber per quan s'han d'aconseguir. No saber si s'ha assolit una meta descoratja als infants; si no sabem exactament què volem obtenir és molt difícil planificar futures accions.

Intenteu ser realistes, però sense por a pensar en gran. Potser no assoliu un dels vostres objectius, però haureu començat a incidir al vostre entorn sobre una problemàtica que potser més tard, i gràcies a la vostra tasca inicial, s'acaba resolent.

✦ Exemple:

- ✦ **Visió:** Cada infant del meu barri té un espai per jugar
- ✦ **Solució:** Crear més espais sense cotxes al barri
- ✦ **Objectiu:** Transformar un aparcament en un parc infantil en un termini de 12 de mesos.

✦ Definir el grup objectiu

Molts grups diferents de persones estaran interessats, o ho haurien d'estar, de diferents maneres en la vostra visió d'incidència. Els anomenarem "agents". Entre aquests agents hi haurà, per exemple, aquelles persones a qui voleu canviar l'opinió o influir en les seves decisions; o grups amb qui compartiu ideals i us poden donar suport en el vostre activisme; també hi poden haver aquells grups de persones afectats pels canvis pels quals voleu lluitar.

Abans de decidir sobre els vostres missatges i estratègia, heu de conèixer exactament qui són aquests agents i com es relacionen amb el problema i les solucions que el vostre grup ha identificat.

✦ Activitat: Mapa mental ✦

Pregunteu als infants que pensin quins grups de persones estan relacionats amb el problema i les solucions. Els podeu donar trossos de paper o post-its on cadascú (o per grups) apuntin el que van pensant o podeu fer-ho en veu alta i que una persona s'encarregui d'anar escrivint els diferents agents en cartolines i penjar-los a la paret.

En acabat, demaneu als infants que ordenin les cartolines o post-its. Quins agents estan relacionats de forma similar?

✦ Amb el grup debateu:

- ✦ Qui són? Tenen poder de decisió o influència?
- ✦ Estan a favor de la vostra causa o en contra?
- ✦ Qui us pot ajudar per posar-vos-hi en contacte? A qui escolten?
- ✦ Quines altres coses els importen o preocupen?
- ✦ Què necessiteu que facin?
- ✦ Com els podeu convèncer per fer-ho?

Ara podeu anar un pas més enllà i analitzar-los. Una eina útil és el següent requadre d'anàlisi dels agents:

**Influència alta i baixa implicació (baix impacte per aquest grup):
Relacionar-s'hi amb cura i calibrar les seves intencions**

Poseu-vos en contacte amb aquestes persones i trobeu maneres d'aconseguir la seva atenció perquè traslladin les vostres demandes a «agents clau». Tingueu en compte que pot no ser fàcil.

Per exemple, podria ser un grup d'empresaris influents al consistori perquè poden finançar projectes municipals.

Influència i alta implicació (la decisió tindrà un impacte alt): Prioritat màxima / Agent clau

Relacionar-s'hi de prop i involucrar-los en el projecte i decisions.

Centreu-vos en aquestes persones! Són el vostre grup objectiu principal.

Poden ser les regidores i regidors, que voten el pressupost municipal i per tant afecta la situació de l'espai jove.

Influència baixa i poca implicació: Prioritat baixa

Tingueu en compte aquestes persones si són fàcils de convèncer o si adquireixen més poder de decisió en un futur, però no us centreu en elles per ara.

En el nostre exemple, podrien ser les famílies dels infants i joves.

Influència baixa i alta implicació: Informar

Poden ajudar a arribar als agents i grups objectius o donar informació important per la campanya. Considereu-los els vostres "ambaixadors".

Altres organitzacions juvenils, infants o joves del municipi que estiguin al vostre costat i us ajudin a fer pressió.

CONSELLS PER EDUCADORES I EDUCADORS:

Sovint, quan tenim poca experiència en projectes d'incidència o activisme, ens centrem en agents que tenen molt d'interès, però amb poca influència: ens adrecem als que ja estan convençuts perquè és més fàcil. És clar que és important tenir simpatitzants, però centreu-vos en aquells que tenen una influència alta, perquè són qui poden fer canvis!

Recordeu, no podeu arribar a tothom així que haureu de decidir entre dos o tres agents a qui creieu que podeu influir i on la vostra influència marcarà la diferència!

ACTUAR

Ara que el vostre grup sap quina problemàtica vol abordar, la solució que vol aconseguir i quins són els agents clau, ja es pot centrar en la part més emocionant: formular els seus missatges, decidir les activitats... i, sobretot, implementar-les!

El vostre missatge guiarà la vostra campanya d'incidència; ha de ser convincent per tal que qui té poder de decisió (ja siguin polítics, líders d'associacions...) prenguin les decisions que voleu veure! Podeu tenir més d'un missatge segons la vostra audiència (els diferents agents que heu identificat abans); serà diferent adreçar-vos a un polític o a d'altres infants.

✦ Activitat: Pluja d'idees ✦

Pregunteu als infants que pensin en missatges o lemes de campanyes que hagin vist a les notícies, a les xarxes socials o l'escola. Demaneu que comparteixin les que creuen que han funcionat bé i quines eren molt convincents; n'hi ha alguna que els hagi canviat la percepció d'un tema o problema? Podeu fer una pluja ràpida d'idees o podeu demanar que busquin i facin un collage a partir d'imatges que trobin d'aquests lemes. Podeu donar algun exemple, com "Black Lives Matter" o "Love is love" dels EUA; però no tots tenen perquè ser eslògans curts com aquests, també poden haver-hi frases senceres!

Quan n'hagueu recopilat uns quants, debateu:

✦ Per què us agraden aquests missatges/lemes?

✦ Què fa que tinguin èxit?

✦ A qui s'adrecen?

◆ Activitat: Mà, cor, cap ◆

Els lemes han d'apel·lar a la mà, el cor i el cap: han de convèncer a la gent de **fer** alguna cosa, **sentir** alguna cosa i **pensar** alguna cosa.

Prepareu tres cartolines grans, cadascuna mostrarà una imatge diferent: una mà, un cor o un cap. Després demaneu als infants que omplin conjuntament:

- ◆ **Cap:** Què voleu que sàpiga la gent?
- ◆ **Mà:** Què voleu que faci la gent?
- ◆ **Cor:** Què voleu que senti la gent?

◆ Activitat: Elaborem el nostre missatge ◆

Amb tot el que heu pensat abans, heu de fabricar els vostres missatges pels diferents grups objectiu (agents – públic). Aneu d'un en un. Una forma dinàmica de fer-ho és demanar als infants que escriguin el seu lema per parelles.

Un cop cada parella ha escrit el seu lema, ha d'ajuntar-se amb una altra parella, compartir el que han escrit i escollir un dels dos lemes o bé crear un nou missatge que capti el millor dels dos. Llavors, cada grup de quatre es troba amb un altre grup. De nou, comparteixen el que han escrit i decideixen un sol missatge pel seu grup. Podeu anar fent això fins que es trobi tot el grup sencer.

Després, podeu repetir aquesta dinàmica pel següent públic objectiu.

Una altra manera de fer-ho és formar petits grups, un per cada agent. Un cop cada grup ha elaborat el seu missatge, el comparteixen i reben l'opinió de la resta.

CONSELLS PER EDUCADORES I EDUCADORS:

No perdeu l'objectiu final de vista! Recordeu què volen aconseguir els infants dels diferents grups de persones.

Penseu perquè és important el problema.

Demaneu opinió! Parleu amb la gent que no estigui involucrada en la campanya – membres de la família, amics, etc. i pregunteu si entenen el vostre missatge, com els fa sentir i si els interpel·la a actuar.

A la guia [Youth Advocacy Toolkit](#), del Fòrum Europeu de la Joventut, s'identifiquen els següents mètodes d'èxit per elaborar missatges potents:

1. Fets contundents

L'organització Oxfam en fa servir habitualment – tanmateix per tenir èxit cal que connectin amb les nostres emocions primàries. Potser un dels millors lemes és "Vuit homes posseeixen tant com la meitat del món". Funciona no perquè en siguin vuit, deu o 42. Ningú recorda els números exactes, això no importa. El que recordem és el sentiment de xoc i indignació per la proporció de la desigualtat.

2. Històries

Les històries són poderoses per canviar opinions. És com recordem les coses. Què és més probable: Que expliquem una història a la nostra família o que els expliquem una dada? "Les dones treballadores en la indústria de l'aviram dels EUA han de portar bolquers perquè no els és permès anar al lavabo."

3. La importància de les paraules

És diferent parlar d'impostos o de redistribució de la riquesa. De despesa a l'estranger o d'ajuda humanitària. De fons voltor o de fons inversor. De fer-se ric o d'acumulació de béns. Les paraules que fem servir modulen el pensament.

4. Arguments senzills que aparentment són evidents

No és correcte que els multimilionaris paguin menys impostos que el seu personal d'administració.

5. Humor

Ridiculitzar permet combatre discursos contraris i fer canviar el sentit comú. Al riure'ns de l'absurd, connectem amb les emocions.

6. Imatges

Karina, una treballadora de la indústria de l'aviram dels EUA, no pot agafar les mans dels seus fills per culpa d'una lesió permanent causada per les hores de treball repetitiu.

(Exemples agafats de: European Youth Forum Advocacy Handbook, 2022)

DECIDIR

✧ Decidiu la vostra estratègia ✧

Fins ara heu vist com triar el que el vostre grup vol canviar, qui pot ajudar a fer aquest canvi i elaborar un missatge cap a aquests grups objectiu. Ara heu de decidir com us voleu apropar per fer arribar el vostre missatge i transmetre el que voleu aconseguir.

Quan decidiu la vostra estratègia, tingueu en compte aquests aspectes:

- ✧ Què seria interessant i atractiu pel vostre grup objectiu? En quin format tindreu més atenció?
- ✧ Tenim les habilitats i recursos necessaris per aplicar segons quina estratègia?

- ✦ S'ha provat abans? Va funcionar?
- ✦ Què gaudiria fent el vostre grup d'infants?

Per exemple, per molt que al nostre grup els agradi fer servir les xarxes socials, no té sentit engegar una campanya per xarxes si el vostre públic objectiu no hi és present. Tampoc tindria sentit intentar programar una reunió amb un alt càrrec polític si el grup no està motivat per fer-la o no té la capacitat per organitzar-la.

✦ **Activitat: Decidim les accions d'incidència** ✦

Amb el grup d'infants debateu quin tipus d'accions d'incidència o activisme coneixen. Feu una pluja d'idees i poseu les idees a un mural o la paret. Poden incloure:

- ✦ Organitzar una protesta pública
- ✦ Reunir-se amb càrrecs polítics
- ✦ Escriure articles per diaris, mitjans digitals o parlar amb periodistes
- ✦ Organitzar una campanya per xarxes socials
- ✦ Iniciar una recollida de signatures (digital o en paper)
- ✦ Organitzar una xerrada o conferència
- ✦ Expressar les idees en esdeveniments d'altres
- ✦ Posar una parada informativa a l'espai públic

A continuació, agrupeu-los en els següents cercles. Les accions superposades en més d'un cercle seran les que heu de considerar!

- ✦ Què pot arribar al nostre grup (públic) objectiu?
- ✦ Què ens agrada fer?
- ✦ Què sabem o podem fer?

✦ **Activitat: Anàlisi de riscos** ✦

Segurament voldreu passar directament a posar les vostres accions en marxa, però abans, és útil dur a terme una anàlisi de riscos per assegurar-vos que està tot ben preparat!

Els riscos poden incloure: no poder-vos posar en contacte amb les persones que volíeu; que el canvi trigui molt a realitzar-se; o fins i tot posar en perill al grup d'infants perquè la campanya és d'un tema arriscat i pot haver-hi gent en contra que vol aturar-vos.

Per fer-ho, ompliu aquesta graella amb el grup:

Riscos i dificultats	Nivell (baix, mitjà, alt)	Què podem fer per reduir el risc o superar la dificultat?

EL VOSTRE PLA FINAL D'INCIDÈNCIA

Ara és hora de planificar les vostres accions pas a pas i implementar-les!

Podeu fer servir la següent graella o sintetitzar tot el que heu fet fins ara i programar què voleu fer.

<p>✦ Quin és el problema? / Què cal canviar?</p>	
<p>✦ La nostra visió</p>	
<p>✦ Els objectius</p>	
<p>✦ Els grups objectiu</p>	
<p>✦ El nostre missatge</p>	
<p>✦ L'estratègia</p>	<p>✦ A fer ✦ Qui ho farà ✦ Quan</p>
<p>✦ Quins són els riscos i dificultats?</p>	
<p>✦ Com els superarem?</p>	
<p>✦ Com serà l'èxit?</p>	
<p>✦ Data per la primera avaluació</p>	

AVALUAR

Si torneu a fer una ullada a l'apartat dels objectius, recordareu que han de ser SMART - específics, mesurables, assequibles, centrats al resultat i definits en el temps. Totes aquestes característiques fan possible avaluar l'assoliment dels objectius que us heu marcat. A l'hora de planificar la vostra campanya, heu d'establir una data per una primera avaluació. Això pot ser al cap d'un mes, sis mesos... segons com siguin les vostres accions.

Això us ajudarà a que la vostra campanya no només "vagi fent" sinó que us permetrà revisar fins on heu arribat i què us cal ajustar - en cas que continuï - o com voleu fer-ne un seguiment posterior.

◆ Activitat: Baròmetre d'objectius ◆

Prepareu un baròmetre al terra amb cinta aïllant i poseu cartells a cada costat, des de "totalment assolit" a "cap assoliment".

Demaneu al grup que s'aixequi i llegiu el primer objectiu de la vostra estratègia. També podeu tenir els objectius escrits en un pòster o mural. A continuació demaneu que cada infant es situï al baròmetre segons com creuen que s'ha assolit l'objectiu.

Un cop tothom ha triat una posició, demaneu que comparteixin el seu punt de vista.

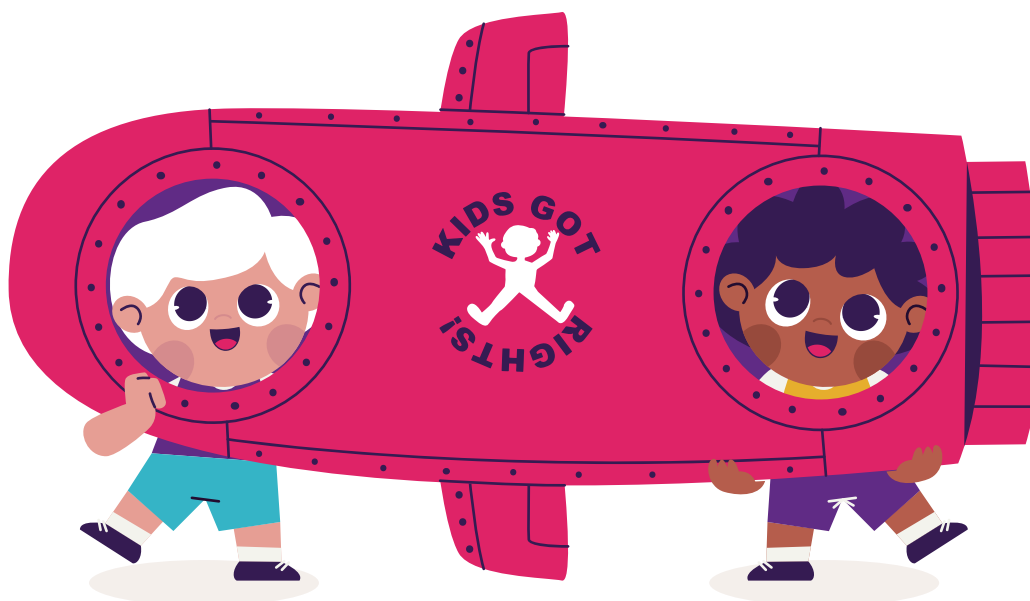

✦ Activitat: "Speed dating" ✦

Poseu música i demaneu als infants que ballin o caminin al voltant de la sala. Pareu la música i digueu un número. Hauran de fer grups del número que heu dit. Llavors feu alguna de les preguntes que teniu més endavant. Al cap de 2 o 3 minuts, poseu música de nou durant un minut i després torneu a fer grups nous.

✦ Preguntes:

- ✦ Què t'ha agradat més de la campanya d'incidència?
- ✦ Què creus que no ha anat bé?
- ✦ Què podem millorar el proper cop?
- ✦ Podeu descriure el que hem aconseguit en una frase?
- ✦ Què has après del projecte?
- ✦ Què creus que els altres han après de tu?
- ✦ Què hauríem de fer a partir d'ara?

DOCUMENTS DE REFERÈNCIA

En aquesta secció hi ha un llistat de publicacions que ens han servit per crear
AQUEST MANUAL.

◆ Children's Rights Education Toolkit

IFM-SEI, Kallio, N. (2022). Toolkit for Children's Rights Education

◆ Child Participation Handbook

IFM-SEI, Sudbrock, C., Marsh, F. & Diez Villagrasa, E. (Eds.). (2015). Child Participation Handbook: Partnerships for participation

◆ The Convention on the Rights of the Child

UNICEF . The Convention on the Rights of the Child: The child-friendly version

◆ Ladder of Children's Participation

Ladder of Children's Participation [online]

◆ Advocacy Handbook

Dupouey, V. & Pool of Experts of the European Youth Forum (2022). European Youth Forum Advocacy Handbook

◆ OPIC Ratification Status

Child Rights Connect. Ratification Status of Optional Protocol on a Communications Procedure (OPIC)

◆ Rainbow resources

IFM-SEI, Hailsworth, A., Lehner, A. & Sudbrock, C. (Eds.). (2014). Rainbow resources: Compasito Companion on Sexuality and Gender. (2nd ed.)

◆ Ratification Toolkit (OPIC resources)

Child Rights Connect (2020). Ratification Toolkit: Optional Protocol to the CRC on a Communications Procedure (OPIC)

Aquest manual està subvencionat pel Programa European Union's Rights, Equality and Citizenship (2014-2020). El contingut d'aquest manual representa només el punt de vista de l'autor i sota la seva única responsabilitat. La Comissió Europea no es fa càrrec de cap responsabilitat derivada de l'ús que es pugui fer de la informació que conté.